

صاحب امتیازی:

شہبندر زادہ قباہلی

امیر ملی

اداره و تحریر محلی :

جفال اوغلی جاده‌سنده دأرّه مخصوصه در .

مخابرات صاحب امتیاز ایله جریان ایتملدر .

انس خه سی هریرده

۲۰ باردور .

۴ رمضان ۳۲۸

سراط استراک :

سنہ ۱۰۲۰ء کی ، آلتی آیہ اخی

۲۰ غروغر

ممالك اجنبيه ايمون :

سنہ لکھی ۱۰ الی آجانی ۶ فراتقدر . اعلانات
ایچون اداره مأموری محمد ذہنی بکہ مراجعت ایتلیدر .

۸ ایلول افرنجی

191.

۲۶ اگستوس ۱۲۳۶

فَاعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَرِيمٌ عَلِيمٌ ۖ

آن مجتبیان در خصوص ترقی خواهی و ایقاع اهل اسلام و دعوت نمود نشانی بر شاه راه علم و عرفان پیش نهاد خود نموده اند انکار عینشود.

الحق این ارشادات معینده و سستی و کوشش نواقص العاده آن مجاهدین کرام بر ذمه هر فردی از افراد ملت اسلام لازم و اجاباست، مگر چیزی که موجب افشکار و اندیشه مال ملت بخاره خطه هجرای بیکیس افغانستان گردیده است. که درین عصر ترقی حصر بعضاً تقریر و بیان که در باب دعوت نمودن الی دارالسلام هیئت اجتماعی ملل و اقوام اسلام در مطبوعات دولت علیه عثمانی بنظر برخورد مع التأسف اسم خطه افغانستان ویا در باب بقض اسرها و امنای دولت آن قطعاً ذکر نکشته ایا از چه سبب خواهد بود؟ زیرا: در بعضی مقاله های روز نامه جات و خصوصاً در مقاله (مقام خلافت عظمای) و ثابت نمودن حقوق اولی الامر و اطاعت آنرا بر ذمه عموم اهل اسلام که در مقابل ملل یوروپ درج گردیده بود، با مقاله سیاسی که در خصوص عهد شکنی و بی بیانی دولت پرمکر انگریز بعد از مقاله مقام خلافت در نامه برگزیده مسطور بود از فاس - تاققاس (حکمت) - از جاوا - نامالایا و از مصر تا مرا کس و از هند تا سند انچه که ملل متفرقه و حکومت حاکمه، و حکومت اسلامی بودند در تحت ندای اتحاد عمومی و مربوطیت و مطابعت بمقام خلافت آورده شده بود، بدون از یک اسم خطه هجرای افغانستان و حکومت آن - بنابر آن لازم گردید که ملت افغان حقوق اخوت و مساوات مشروعه خود را از خدمت مجاهدین کرام استفسار نماید که ایا از چه سبب ملت افغان از هیئت اجتماعی اسلامی و اتحاد ملتی از قائم افتاده و محرم بوده باشند هرگاه این تقریرات و مقاله جات در دوره مشؤمه استبداد و دولت علیه عثمانی می بود. ممکن داشت که ارباب بصیرت ملت افغان حل بر اسارت افکار مباحیان سخن ویا سبب بی صانوسرهای موکل لسان ارباب قلم - نیابرخاطر داشت بعضی دول اغماض عین نمودن آنرا بر خود کوارامی نداشت ولی الحمد لله که از این گونه عوارض و نفاق و استبداد در مین نمی باشد.

بی معلوم میشود که اغماض اهل سخن و ارباب قلم دولت عثمانی در خصوص دولت افغانستان از در حد نخوا بود اولاً - بنا بر سبب بعضی آوازه ها و احوالهای بی اساس که در خصوص ترقی و ابتداء ملت افغان در اطراف و آکنه رسیدگی باشد مجاهدین اسلام ملت افغان را از پسند و نصیحت مستغنی دیده. - و ثانی آنکه:

این خطه مقدس مهجور بیکیس افغان ابرار افراد کاذب اراجیف انگریز از جمله ملحقیات هند و پادشاهیات فرنگ محسوب دانسته، که محض بیک ذکر اسلام خطه هند اکتفا می نماید و دولت بخاره افغان و همچنین در تذبذب ماند حال آنکه ارزوی حقیقت هر دوری این توهمات بی اساس می باشد: حال لازم گردید که قدری درین هر در باب ایضاح تمام که بر ارباب بصیرت و برادران دین و ملت حقیقت اقوام افغان ظاهر و هویدا باشد و از استمداد مادی و معنوی ارباب هیئت اسلامی بی بهره نمانیم.

فقره اول - در باب ایضاح و بیان ترقی ممکون دولت افغانستان ازین قراست: که جمیع امور دولت و ملت از روی اساس متین نمیشد و هیچ یک قاعده و قانون در افغانستان از روی قاعده درست رواج نگرفته چنانچه از اجمال بیان این یک فقرة کل امور آن قیاس کرده میشود - چونکه علوم و معارف که مدار ترقی و استاد و بر تری و حیات جاودانی یک ملت و دولت می باشد ملت و دولت افغان از ان شاه راه مستقیم بکل عقیم و بیار پس مانده اند: زیرا: در یک دولت و ملت که مکتب ابتدائی هنوز انشاء نشده باشد مکتب عالی صنف منتهی که عبارت از نمونه مکتب حریبه باشد چه فائده خواهد بخشید همین مصارف و مخارج بی فائده را که دولت درین راه حرف و استهلاک می نماید اگر در عموم دولت خود مکتب ابتدائی منظم را انشاء (یتیمی) د م -

بهر خطه ترقی:

بر اثر جلیل.

بو کون بوتون مسلمانان «حکمت» قارئین محترمی واسطه سیاه، جمله مزك مودت و تعزیز به مستحق بر متفکر اسلامی، یورولقی بیلیم، ملتی ایچون چالیشمقدن اوصافاز بر محترم عسکری تقدیم ایدیورم.

فرط ذکاک هر کوزه زور له کنیدی کوسه ن قدرتی شعاع آتیه مزین بر جبهه نور عزم و مودت ایه منور، و فقط حل و تواضع بوتون مناسیه متحلی بر سیا: اشته یوز باشی معلم وحی.

بوتون مقدس اولادونک تعلم و تربیه نه حصر ایتمش اولان بو شانلی معلم، متممک تملی و ترقیسی ایچون نامل چالشمق ایجاب ایتدیکنی آکلامش و چونکه اسباب انحطاط و سقالتی عشق و عشق دین و ملیت ویره بیهیجکی بر نظر نافذله کور ووب تحلی ایتمش و بوتون مساعینی بو اوغوره وقف ایلیمش بروطن پرور ذی فضیلت.

سویکی دادرمن، سئلردن بری تبعات موشکافانه منک محمول عرفانی اولقی اوزره وجوده کیردیکی «مسلمان» اسنددی ائرنی بوتون اسلامیه و تورکجه یازلش اولماسی اعتباریه خاصه تورکاره اهدا ایتمشدر.

بواتری، تقیدک بوتون مناسیه، بوتون شدتیه تدقیق ایتم: ذره قدر بر نقصان، کورمدم. بو اثر جلیل احتیاجات مغویه مزنی تمام ایه اشاع ایدمک برغداد مکملدر ائرده، نه ترتیبجه ونه ده اتخاذ اولنسان اصول محاکمه و تفکر جبهه هیچ برا کسبک بولامدم. اثر - سراپا حقایق اسلام مزك لطیف و یک سهوتی بر صورتله افکار قارئنه و شمندن عبارتدر.

اثرک تشریفه غایت فنی بر اصول انتخاب ایدلشد. معلم وحی اندی قارداشدر، بو اثرده یالکیز قدرت تبعاتی، علوم دینه مزده کی اقتدارینی کوسر مکه قالیور.

معاملت اقتدار ادیبی. اقتدار علمی و حکمیه سیاه بحق رقابت ایدیور. بو قدر آغیر بر محبتک، بودرجه سلیس و لطیف بر صورتله یازیه بیاسی جدا بو یوک بر اقتداره محتاج ایدی. ائرده معانی ترکیلرک. مضع و اغیر کلهلرک.

طاسر و جانسز صنایع ادبیه ک بولونمیشی شایان دقت و شایان تقلیددر.

آیتاره، حدیثله ویریلن معانی آچیق و جمعیلی در. بو اثر جلیل بزه بو یوک بر تبشیری متضمندر. سیاسته قحط رجال، علم وفده قحط افضل ایه تعلیل اولونان بومعزز ملک اعماق موجودیتنه نیجه ارباب اقتدارک پیغوله کزین سعی و مجهولیت اولدینقه معلم وحی و اثری شاهد عادلدر. دادر عزیز مزنی تبریک ودها نیجه نیجه قیمتی اثرلریله ملته خدمت ایتمک موفق اولماسی تمیلاتی تکرار ایدمدر، لکن تبریک یالکیز معلمه منحصر قالمز. قیمتی تشویقاتی، عالیجنابانه تطفیفاتی ایه جمله مزنی دلیر ایدن و معلم وحیه «استاد» خطاب اخترامکارانه سی سوله تن جمله مزك استادی فاضل مکرم بروسه بمعوی طاهر، یک اقتدی حضرتلری دخی بو اثر مناسیه تبریک ایدمدر. حقیقتده ایه شایان تبریک اولان، بویه فداکار و مقتدر خدمتجیلره مالک بولوندینی ایچون، ملت زدر. احمد حلی

نهایت

علم کائنات و هیئت
سیاره لر

کونشک اطرافنده دور ایدن سیاره لر، منظومه شمسیه ک بر تملی کی در. بونلرک اکثریسی بر منظومه سیاره تشکیل ایدیور. کره ارضک اطرافنده آی دویمکدر. زحل سیاره سنک اوچ دانه قوشاخی، دو قوز دانه قری واردر که بونلردن تیتان، مریخ سیاره سی جسمه منته در. [مریخک قطری ۶۸۸۸ کیلو مترو، تیتانک ۶۸۰۰ در] زحلک ک یقین قری کندینه [۲۰۳۰۰۰] واک اوزانی [۹۱۰۰۰۰] کیلو متری بعدنده در. زحلک قوشاقلری تصالب ایتمش اولمایوب سیاره منک اطرافنده سیر ایدن اجسام صغیره سیغندن تشکیل ایتدکاری مظنوندر. بو اوچ قوشاقلردن زحل ک یقین اولانی [۳۲۰۰۰] کیلو مترو بعدنده اولوب قسمماً شفاف در. آر سندن زحل رؤیت و ترصد اولوند بیلیم. سیاره ک کونشندن بعدلری بروجه آیدر:

عطارد	۵۷,۴۷۹,۵۹۹
زهره	۱۰۷,۴۰۶,۳۰۰
ارض	۱۳۸,۴۸۸,۲۰۰
مریخ	۲۲۶,۲۵۰,۲۰۰
مشتری	۷۷۲,۵۵۴,۵۰۰
زحل	۱,۴۱۶,۴۱۳,۰۰۰
اورانوس	۲,۲۴۸,۴۹۳,۰۰۰
نپتون	۴,۴۶۲,۸۲۲,۰۹۰

مریخ ایه مشتری آر سندنکی مسافده یوزدن زیاده کوچوک سیاره لر واردر.

قویروقلی سیلدرلر

قویروقلی سیلدرلر «سحاب ماضی لری حصوله کترین ماده Matière nebuleuse» دن تشکیل اولوب کوده سی

ادرنىڭ اسىلادىن ، استانبول يورومەن بىت ايدىن بولغار دوستلارمىز ، عىيا ئەمانى دوتىلمىسە . و بو دوتىما سايەندە سوق ايدىلەك قوتلى بىر قىرغاق عىكرىيە قاوشى بورغاز و وارنەلمان و ساحلارنى نە ايلەمخافىلە ايدە بىلەرلەر طىيى دىلە و فراندە قوللانغان كىلكر كى ، غايدالرى شىپىروب بولارە را كىا ئەمانى دوتىلمىسە استىقال ايدەك دىكارلار : شىو خالەدە سو كىلى دوتىلمىسە ، وەجرنا . پوشتا ، دىنىنىك كى قىيا دىيارلىرى ، هنوز سو ياتەيورسەدە ، آنى قونو دوشوندىر دىكە شىبە ايدىلەمىز .

ذاتاً ئەمانى اردوسى سو كىلە قومشولمىزى پىك عاقلانە و حكىمانە دوشونچىلەرە صالقمىدە ايكىن ايشك ايجە خىرالدىن ايلە طررغورەك قارىشامىز ، او خىرخواه قومشوقچىلارمىز مەكرەسە كون طوغىشى فورىطمەسى كى ، بر تائىر صرصرى ايقاق ايتىدۇر .

امرد ايدىرەك بولغار دوستلارمىز ادرنە و استانبول سياحتىدىن يوش يوش واز كىيورلەر ، و ئەمانلىك بىر سياحت مرقاقە دوشمەندىن قورقورلەر . بو قورقورلەر خىسزىدۇر . ئەمانلىك كىز كىندى يوردلارنىك اصلاح و اعمارلە مشغول اولمىق ايشەدكارلارنى و قىسزىر بىر صوفىيە سياحتى بايقى املتەدە دىكارسەدە بولغار دوستلارمىز بىجور ايتىدۇر كى تەقدىردە هم برا و هم بىجرا زىرتە شتابان اولاجىمىزە امين اولسونلر .

بولغارستان دوستلارمىز خىسزىر اولارق بايقى ايتىدۇر كى بىرشىيى ، حەقىلى اولارق بىر يامەمىز زامانى كىيور ، دىكەكە وظيفەلەر دىكەشور . بوندىكى خىسزىر تىلىم ايتىلرەسە ، بولغارلەرە كىلەلرەدە دىكەشورمەمىز بىتەلر .

بولغارستان . مشرور و معقول بىر سبب يوق ايكىن ، ما كىدونىا امورمىز ، يەنى امور داخلىيەمىزە مداخلە ايتىكە قالىشىور ، بولغارلەرە ايدىيان خىيالى مظلۇمدىن شكايت ايدىيوردى . بىز بولغارستانك امور داخلىيەمىزە مداخلە ايتىكە يىتتەدەكاز . لىكن اورادە ودىيە براقتىمىز توركارلر و حىشيانە مظالم و تحقيراتە ھدىف ايدىلەسە نظىر لاقىدى ايلە باقمايمىز . مقاوۋە نامەلەرە تەھدىد آتتە آلتان موداك حىزفا اجراسى ، مىنلارلەرە قارشى اجراى عدالت : ايشە بولغارستانلە عقد مىنادىت ايجون تىكلىف ايتىدىكىز ايكى شرط مشرورە .

بو ايكى شىرخى بىرە كىتىرمك بولغارستان ايجون كوچوكاك دىك . بر شىرفىدۇر . بو ايكى شىرطى بىرە كىتىرمىز وىنە ما كىدونىادە قاتلى قومدىلر اوستامقەدە دوام ايدىرە قومشولمىز سواحلى بىرەلرەلر مىز ، حدودى دىرەلرەلر مىز زىرتە دوجار اولاجىنى شىبەسردۇر .

[۱۴ - ۱۹ آيت] دە كىچە ايلە كوندوزى تەفرىق ايجون جناب حەقك دوردىچى كونى بىلدىزلىرى ياراتدىنى مسطور دركە حاوى اولدىنى تىناقىدىن ماعىدا افادەدەكى طفوليت و غشامت پىك بالاردۇر . كونشك خاقىتىدىن اقدم نىتانىك خاقىتى دە بوقىيلىدۇر . واصلە تورايدەكى مىجىت تىكونى دىك علوفىن ، ادنا بىكە ايلە تىدىف مىكىن اولاماز بوسىيە مېنى توراى كىتبە قەدىسى ارانە قوبان خىستىيا . ناقى ، علم كاشات و ھىيە پىك زىادە عداوت اظهار ايتىدۇر . بولعلم جايەلەك صورت تىكامى . بىتەسر بىر صورتەدىيان ايدە بىلەش اولمىق اوزرە ، عامى كاشات و ھىيەك بىتەسر بىر قىرغاقى . بر تىرغاقى خالى يازە خىسزى .

اسكى يونانلىر

مىتلى طالس | قبل الميلاذ ۵۶۸ - ۶۴۰ | طىيىتى تىقىق و فنى تىجىرە . اوزرە بىس ايدىن حىسك حەقكەك رۇسلىدندۇر . مېلاذدىن ۵۸۵ سە اقدم مائىسك بىكرى سىزىچى كونى و قوعبولان خىسوفى خىر وىرەشدر . طالسك مدورىت ارشى قبول ايتىدىكى بىتەلر .

آناقسىماندر | ۵۴۷ - ۶۱۰ | طالسك تىلەيدى اولوب قىر كىيانىك كونشدىن مستعار اولدىنى بىلەيدى . كىرە ارضك مدور اولدىنى تىلەيدى بىلەيدى .

آناقساغور | ۴۲۸ - ۵۰۰ | علوم طىيىيە ، و دولابىسە علم كاشانە خىسزى ايتىدۇر .

قىثاغور [۵۹۰] و تىلەيدى قىلانوس ارشك دورى حەقندە زمانە كورە مەدقنە نظرىلر ابداع ايتىدۇر .

دە و قىر | ۴۵۰ | شايان حىرت برداھى اولان بو حەقك . كاشانك نامەتاهى اولدىنى . حىمان يولنك بىدىنى سىبىلە لىكە كى كورون بىلدىزىلدىن عىبارت بولوندىنى درمىان ايتىدۇر كە بو كونى قىيانە توافىق ايتىدۇر .

مەتون [۴۰۰] ۱۸ - سەدون عىددت دور قىرىنى كىش ايدىن بىر ھىيەت شىسدر .

اودوقس | ۳۵۰ | سەنك ۱ - ۳۶۵۴ كون اولدىنى تىيىن ايدىن حەقكەدۇر .

آرىستارق | ۳۵۰ | ارشك ، كونشك اطرافىدە سىر ايتىدىكى كىش ايتىدۇر . بوداھى نىك كىش ايتىدىكى شوقىقت نىجە مىسزىرە تىرول قالدقن سو كىرا غالىلە طرفىدىن تىكار مىدان انسانىيە چىقارمىشدر . [صو كى وار]

مىصاحب

بولغارستان دوستىمىز

و

سو كىلى دوتىلمىسە

ئەمانى دوتى حەقندە « اورون غالىيە » دستورىنىك حەقفرما اولدىنى درە كچدى . سوز و تەھدىد سىلەسندىن هنوز كوز آچە بىلدىكىز شو صرەدە سوز سولك نوبىتك بىرە كىلەككى حىس ايدىيورۇر .

دە فضلە و قوروقى دەا آز كىناتى حازدر . ۱۸۰۱۱ سەسى بىلدىزىنىك قوروقنىك اوزونانى | ۴۰.۰۰۰.۰۰۰ | ۱۸۴۳ دە طلوع ايدەككى | ۸۰.۰۰۰.۰۰۰ | فرىخ ايدى بولعظم قوروقلرەك انكە . از ضىايە سىبىت وىرەمىسى ، برر حادەە الەكترىقەدىن عىبارت اولمالرى طىنى توليد ايتىدۇر . ھىر حالە بو قوروقلرى تىكىل ايدىن مادەك غازلردن دەا حەقىف اولدىنى حەقندۇر . قوروقلى بىلدىزلىر شايان تەجىب و تىجىر بر چىق احوال عرض ايدىلر . ۱۷۴۵ سەنى مېلاذىسەندە طوغەچى اولجە بىلدىزىيان « بى يەلا » بىلدىزى ، بىر بىرەك يىقىندە سىر ايدىر ايكى بىلدىزە انقىلاب ايتىش اولدىنى سالىدە طوغەشدر . بو ايكىز بىلدىز ۱۸۵۳ - سەندە بىر كىرە دەا عرض دىدار ايتىدۇر كىرە ارقى قوروقلى بىلدىز حال و صىقتى غىب ايدوب بر ھىر سماوى - اجرام سماويە قوشاى « تىكىل ايتىلرەك كىرە ارشەمىز مەدارى اوزرەدە سىر ايدىر كىن بوقوشاغە تالاف ايتىدىكى وقت ، پىك چوق « شەاب » حەسولە كىلەدۇر . سەندە سەنىيە بوشايلرەك آزالقمەدە اولدىنى باقىلرەسە آز زمان سىكرا « بى يەلا » انقىلىدىن اثر قىلمايەچى دىكەدۇر .

قوروقلى بىلدىزلىك مادە مشكەسىلە كونشەك بىس قىل الەكترىقە طىقەلرى آردەسەدە ماھىيە مشابىت وادىر . بوسىلە قوروقلى بىلدىزلىرى ، عوالمك ماھى مشكەسى اولان « سىحاب مىنى » لىك رسوبانى عدا ايدىلر وادىر .

تراجم احوال

علم كاشات و ھىيەت علماسى

بولعلملىك تارىخچەسى

بو آيتەدەكى افادەك ، تائوىل كوندوزە بىلە ، نەقدىر چوروك و مىجوروم بلاغى اولدىنى بىسەندەدۇر . الەكترىقە انسانلر بىلە ، كوندوز دىيان شىك طلوع شەسەلە حاصل اولدىنى و نورك كونش و بىلدىزلىرى كىلەككى بىسەلر . جالبوكە آيت مېجورمەدەكى افادە « كىچەنى ، ظلماتى بر موجودىت كونىيە ، كىذا نور و كوندوزى دىنى عىن صورتلە تاقى ايتىكى ايجاب ايدىر .

نور ، قدرىك براستىجالەسى ، مادەك ذرات مشكە سىك توجانى در . نور ، بىدە . موجود ، بر جوھرەدەكدر . بىنابىر كونشك تىكونشدىن اقدم و قوعبولان بو بىرچى كونك ھىيىچ بر معنای معقولى اولاماز .

[۶ - ۸ آيت] دە يازىيور : سو كىرا خالق دىدى : سو كىرەك آردەسەندە بىساحە اولسون و صولرى بىر بىرەن آيرىسەن . خالق ساحەنى ياراتدى . و ساحەك اوستەندەكى صولرلە آتەندەكى صولرى بىر بىرەن آيرىدى ، و بولە اولدى خالق ساحەيە « سىما » آدىنى وىردى . اقشام بولە اولدى صىباح بولە اولدى ، بو ايكىچى كون اولدى . »

نە غىرىب تىناقى ! بىرچى آيتەدە جناب حەقك اولما يەنى بىرچى كونى سماواتى ياراتدىنى يازلمەدە ايكىن ، آلتى آيت سو كىرا سماواتك ايكىچى كون بارادلىنى بىسان اولونىور .

اقتادات

عەلى اسلامك ضەف و قوتى

ايكچى . مېجىت : اسباب ضەف

— ۳ —

اسباب سىياسە

عەباسىلرەك موقع اقتدارە كەسىلە برابر علوى : اموى